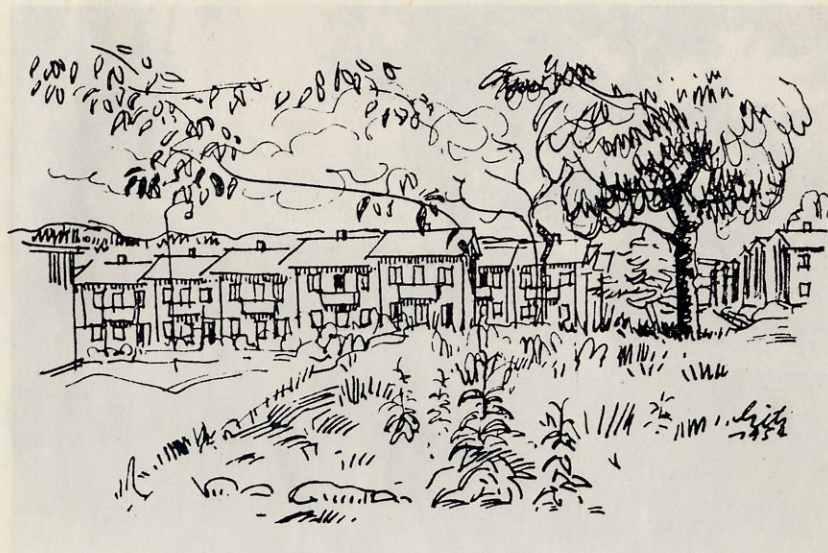

Fräntorps
Egnahemsförening

1936-1956

Minnesskrift

Anmälan

Den tidsrymd av 20 år som förflutit sedan Fräntorps Egnahemsförening bildades och de första spadtagen togs för skapande av vårt nya egnahemssamhälle här i Fräntorp kan synas vara en droppe i tidens vida hav, men för oss har dessa båda decennier dock varit av oerhört stort värde.

Så gott som samtliga nybyggare kommo från stenöknen inne i Göteborg eller från bostäder, som i dag räknas till slumbostäder. Alla voro besjälade av den önskan, att åt våra familjer skapa sunda och luftiga hem. Våra barn skulle få tillfälle att växa upp närmare naturen och själva skulle vi åtnjuta avkoppling från det dagliga slitet i fabriker, kontor och andra arbetsplatser.

Allt detta ger oss anledning, att då vi nu i 20 år haft nöjet att bo här i det vackra Fräntorp, genom denna lilla minnesskrift minna om de år som gått och det arbete vår förening, i samverkan med stadens myndigheter och andra, nedlagt för skapande av trivsel för oss alla i detta vår stads vackraste egnahemsområde.

I och med att vi överlämna minnesskriften till medlemmarna anhålla vi om överseende för de eventuella brister som kunna vidlåda densamma.

Styrelsen.

PROLOG

vid Fräntorps Egnahemsförenings 20-års jubileum

Forntid.

Tystnaden sakta sig lagt
över Fräntorps skogar och dalar.
Ingen vill bruka sin makt
att störa den stilla ro.
Vinden den susar sin sång
i lövskogens ljuvliga salar,
sjar om tider en gång,
då här man vill bygga och bo.

Snart är den slut, denna frid
hör, vindarna börja att sjunga.
Snart skall en nyare tid
störa vår lilla dal.
Fåglarna tystna sin sång
där de på grenarna gunga,
drömman, "det var en gång",
ensam vi var i vår sal.

Nutid.

Så kom den tid man drömt
friskare vindar susa.
Forntid man snart har glömt
Samhällets pulsar brusa.
Röjning är snart i gång.
Mannar så hurtiga, glada,
sjunga en nyare sång
svängande spett och spada.

I denna stilla trakt
brusar nu fröjd och gamman,
och med en underbar makt
byggarna svetsas samman.
Snart står där hus vid hus,
resta av kraftiga händer.
Alla i glädjerus
glömt bort de ruskiga gränder.

Täppornas blomprakt ge
en paradisk fägring
är icke detta att se
liksom en himmelsk hägring.
Nu vilar åter ro
liksom i gamla tiden.
Alla vid eget bo
njuter den lugna friden.

Framtid.

Om eniga, starka vi gå,
men söndrade falla vi lätt.
Må därför för Fräntorp vi stå
med skuldra vid skuldra så tätt,
ty plikter vi ha mot den trakt vi bebo
För allas vårt bästa vi ha ingen ro.

Sörj icke de tider som flytt
var början än aldrig så svår
ty vet, varje vinter sig bytt
i härlig och blommande vår.
Se ljust emot framtiden nu liksom förr
då först kan du gläds inom egen dörr.

Fridolf Kallkopf.

Fräntorp före 1936

Den plats där våra egna äro belägna, kan man utan överdrift kalla för historisk mark.

Vid tillkomsten av småstugebeggelsen i Fräntorp, togs i anspråk delar av Fräntorps egendom, delar av Torpa Persegård och delar av Torpa Nordgård.

Den del av Fräntorps egnaomsområde, som går under benämningen "gamla området" och den del som ligger ovanför nuvarande telefonstation, ligger helt på Fräntorps egendoms mark. Området från Ligustervägen och västerut mot Torpa skola och området öster Tingvallsvägen ligger på Torpa Persegård (häri ingår även Valåsen). Området från och med Påskliljevägen och på Tingvallsvägens västra sida, ligger på Kronoäng som tillhörde Torpa Nordgård.

Fräntorps säteri, som släppt till den mesta marken till vår byggnation, ägdes år 1648 av Erik Oxenstierna, son till Axel Oxenstierna. År 1678 fick landskamreraren i Älvsborgs län, Lars Håkansson köp på fastigheten. Efter dennes död övertog änkan, kamrerskan Anna Håkansson, född Rödbeck, gården. År 1722 arrenderades gården ut till trädgårdsmästaren Olof Arvidsson som förutom trädgårdsnäring och lantbruk även idkade krognäring såsom bisyssla. Han dömdes till straff för denna krognäring enär den ansågs konkurrera med gästgiveriet i Partille. Trots överklagning av kamrerskan förbjöds krogen. Den lilla stuga i vilken krogen var inhyt låg nere vid Partillevägen strax intill där nuvarande kvarteret Buffeldansen ligger. Efter kamrerskans död tillföll Fräntorp genom arv, borgmästare D. Lenberg. Dennes dotter, Anna Elisabeth Lenberg sålde stället den 29 juni 1754 till en körsnär i Göteborg, mästare Lars Quiding. Quiding innehade gården till år 1770 då det köptes av superkargen Fredrik Bratt vars änka bodde kvar på säteriet till och med år 1800. År 1801 fick Johan Danielsson Wetterling lagfart på Fräntorp. Grosshandlare Peter Malm förvärvade gården år 1813 och sålde den i sin tur till Carnegie i Göteborg. Fräntorp köptes den 15 november 1899 av Sävås AB som innehade gården tills den 25/5 1926, då Göteborgs stad fick köp på densamma.

Gårdens ägare var inte alltid dess brukare utan utarrenderades jordbruket och disponerade ägarna huvudbyggnaden och trädgården med tillhörande park. Fräntorps trädgård låg på den plats där nuvarande kvarteret Galoppen ligger. Trädgården med tillhörande park var en av de vackraste platser i Göteborgstrakten. Till Fräntorp inbjöds de burgna borgarna från Göteborg till fester, partyn och andra förnöjelser.

Torpa Nordgård var ett frälsehemman som av staten donerades till lagmannen Göran Eriksson Ulfsparré till Öjared i Råda år 1605. Det

syntes ha kvarstannat i denna släkt till i mitten av 1600-talet då det troligtvis övergick i Hamiltonsläkten. Gården blev enligt 1691 års reduktionsbestämmelser reducerad såsom conditionerad benådning (villkorlig förläning?) och skattelades år 1696. Härefter gick den genom många händer. Den hade år 1756 inköpts av murmästareäldersmannen Samuel Rank. Sedermera ägdes den av, i nämnd ordning, boktryckare Johan Georg Lang, övervaktmästaren vid statliga bränneriet, C. G. Lossberg, brännerimästare Jonas Uddman, superkargen Anders Boethius, kapten Nicolaus Blomcreutz, handelsmannen Zackarias Brandt, handelsmannen Henrik Ulffgren, grosshandlare Wennerberg och någon till. År 1899 den 15 november erhöill Sävås AB lagfart å gården. Den 25/5 1926 köpte Göteborgs stad Torpa Nordgård.

Torpa Persegård hade fram till år 1696 samma ägare som Nordgården, då gården blev uppmätt och skattebelagd till boställe för kyrkoherden i Örgryte socken (förmodligen s. k. kaplan- och prästebol).

Gården var emellertid under mer än hundra år utarrenderad till arrendatorer som vanskötte såväl jorden som till gården hörande byggnader. I ett syneinstrument som upprättats år 1830 då Örgrytekomministern Nyberg skulle tillträda gården hette det, "att de å bostället befintliga husen utgjorde av trenne små bondstugor och två ladugårdar, dem präst ej kan bebo, — samt att tillträddaren icke därtill vare skyldig". Orsaken till detta bedrövliga tillstånd sades bero därpå, att någon präst ej i mannaminne bebott gården. Prosten Wallerius hade bott på Hospitalprästgården, Roemke bodde i Majorna, och Santesson hade sin egen gård Sävenäs. Nyberg flyttade ej heller då in på gården. Efter att i ett tiotal år bott på Norra Burgården flyttade han till Persegården 1840. 1862 den 1 maj flyttade vice pastorn i Örgryte, Anders Magnus Blidberg till gården. Denne hade föresatt sig att söka ställa gården i ordentligt skick. Uppgiften hade säkerligen misslyckats om inte några förmögna sockenbor hjälpt honom. Dessa ställde erforderliga medel till förfogande för iordningsställande av till gården hörande byggnader. Blidberg dog 1882. Därefter var gården åter utarrenderad tills även den köptes av Sävås AB. Statens Järnvägar hade dock dessförinnan förvärvat erforderlig mark till rangerbangård. Göteborgs stad köpte även denna gård 1926. Samtliga gårdars byggnader fanns kvar, när de första nybyggarna kom till Fräntorp.

På vardera sidan av den år 1936 anlagda Fräntorpsgatan ligger ett stort berg. Det åt väster heter Valåsen och det åt öster Källeberget.

Det förstnämnda kallades i regel för Valen. Namnet har med säkerhet myntats av stenhuggarna vilka tyckte det lät mera behändigt. Detta berg såväl som Valåsen i Lunden hade fått sina namn av samma anledning. De voro båda utsiktsberg, där vardarnas signaleldar tändes. Valåsen i Fräntorp säges även ha fått sitt namn därav, att platsen varit ett tillhåll för valar under istiden. (Skelett av valar har hittats vid anläggandet av Fräntorpsgatan).

Sävås AB, som inköpt samtliga gårdar omkring Valåsen, anlade i början av 1900-talet väg runt Valåsen. Vägen började nere vid Torpa gamla skola och gick runt berget sakta stigande för att på toppen bilda

en liten plåtå. Härifrån hade man en härlig utsikt. Nedanför berget åt söder såg man Smörslottets på den tiden bördiga åkrar och fält omgivna av småkuperad, delvis skogbevuxen hagmark mot bakgrunden av de blånande Långefjällsbergen som från Partillehållet sträckte sig ner mot sjöarna däromkring. Strax i öster låg Källeberget. Vid Valåsens fot i öster låg Fräntorps säteri med sin vackra trädgård och park. Strax ovanför trädgården, intill Valåsen och ungefär där nuvarande Fräntorpsgatan 47 har sin tomt gick för en källåder i dagen. Denna bildade en källa som höll vatten både sommar och vinter. Källan kallades "Missunna". En sägen förtäljer, att en piga på Fräntorp en kväll gick till "Missunna" för att hämta vatten. Hon var nykommen och okänd med trakten och när hon skulle gå hem med vattnet gick hon vilse. Trollen som bodde i Källeberget hade varit framme och strött halmstrån utefter vägen som gick till Källeberget. Pigan följde de lysande halmstråna och hamnade i Rövarekulan i Källeberget. Pigan syntes aldrig mer. Denna historia finns i olika variationer och med säkerhet äro de lika sanna. När Sävenäs anlade den ovan omtalade vägen runt Valåsen fylldes "Missunna" igen och källdraget leddes ner i stentrummor. Går man förbi Fräntorpsgatan 47 kan man än i dag höra hur vattnet fortfarande rinner, om det nu är från den igenlagda källan eller från berget.

Rövarekulan var belägen i Källebergets lutning mot Bratteskärrsvägen.

Även Valåsen har haft sin grotta som kallades Fräntorpsgrottan. Denna fick en mera nyttobetonad användning. Den användes på sin tid såsom berså, inredd med bänkar och bord var den en härlig viloplats för de i Fräntorpsparken flanerande, som gästade rikemannen Carnegie och senare även för andra.

Fräntorpsparken, som i stort sett fått behålla det mesta av sitt utseende, är bevuxen med 100-åriga bokar och ekar i omväxling till med resliga björkar. Tidigare fanns en hel del lärkträd. Nu finns det endast ett par kvar. Ett av dessa står strax intill lekplatsen i Planthagen, ett verkligt jättexemplar, som man svårligen skall hitta maken till i våra trakter. På tomten till Planthagen 16 stod tills för några år sedan även ett jätteträd. Detta sades vara planterat redan på 1600-talet då Erik Oxenstierna ägde Fräntorp.

Längre uppåt eller ungefär där grustaget nu är, låg Planterhagen. Högst upp i Planterhagen fanns ännu då vi flyttade till Fräntorp en stor grupp med ståtliga furor, rent vykorts vackra. Dessas antal har nu decimerats till endast tre stycken. Här är Göteborgs stad vandalen. Under hela vår förenings tillvaro har dess styrelser kämpat för att få sandgropen igenfylld eller att åtminstone grushämtning skulle förbjudas. Denna kamp har varit förgäves och det är väl endast en tidsfråga när även dessa sista furor skattar åt förgängelsen om intet blir gjort.

Återkommande till bergen Valåsen och Källeberget, igångsattes för ca 100 år sedan i dessa stenbrytning av stora mått. Gatorna inne i Göteborg, såsom Torggatan, Postgatan m. fl. fick härifrån sin beläggning. Stenhuggarna satte nu sin prägel på trakterna omkring Torpa.

Arbetsstyrkan uppgick tidvis till ett par hundra man. Torpa krog (det minsta av Torpaskolhusen) förde nu en blomstrande tillvaro. Dit vandrade en stor del av de relativt goda löner som arbetarna tjänade. Trots dryckenskapen var stenhuggarna hyggliga människor och något bråk med ortsbefolkningen förekom sällan. Det har gått många historier om dessa stenhuggare. Här skall endast berättas om deras sätt att fira påsken.

På Valåsen tändes varje påskafton en påskeld. Högst upp på bergstoppens borrhålen 13 borrhål ca 8 tum djupa. Dessa fylldes till randen med bergskrut och överst proppade med sand. På detta placerades påskelden. När denna brunnit en stund brann salvorna av och det blev påsksmällor som hördes miltals. Därefter blev det stenhuggaredans på Torpa krog efter musik av "Spel-Herman (torpare på Vidkärr)" eller "Mängas Johan" från Partille. Båda skickliga att hantera fiolen.

Vid Valåsens fot i söder låg ett torp som tillhörde Sävenäs säteri. Torpets namn var Intagan. På grund av sin frodighet med slåta och bördiga marker, feta nöt och allmän välmåga, som den finaste bondgård ej kunde uppvisa, gick torpet under namnet Smörslättet och sedermera Smörslottet som det nu också officiellt heter. Många torpare under Sävenäs har här fått sin bärning under tidernas lopp. Bördigheten på torpet nu, kan väl ifrågasättas.

När så stenbrytningen i bergen upphört och stenarbetarna försvunnit från trakten, vilade en stilla frid över Fräntorp ett 25-tal år. Gårdarna brukades av arrendatorerna och gav dessa sin försörjning. Parkerna var ett kärt tillhåll för befolkningen i de östra stadsdelarna. Sommarsöndagarna var Fräntorp utflyktsmålet för dessa. Ungdomarna från torpen i Torpa idkade bollspel och lekar i backarna och i bergen gjordes upptäcktsfärder.

I början av 1935 väcktes så Fräntorp ur sin törnrosasömn av att stadens tekniker m. fl. började planera för kommande bebyggelse och ett rörligt liv uppstod. Vatten, avlopp och andra ledningar nedlades och gator och gångar för kommande innevånare iordningsställdes. Fräntorp var i vardande.

Tack vare skickliga planerare kunde det mesta av den vackra naturen bibehållas. Vi hade även en stadsträdgårdsmästare som såväl då som sedan husen kommit upp, vakade över, att inget av Fräntorps ursprungliga skönhet förstördes. Hans namn är E. A. Wahman. Sedan ca 15 år är han pensionerad från sin befattning i stadens tjänst men det arbete han nedlade för bevarande av platsens skönhet består ännu i dag. För detta är vi honom tack skyldig.

Fräntorp 1936–1956

Beslutet att förlägga ett småstugeområde i Fräntorp fattades av Göteborgs stadsfullmäktige på våren 1935.

På sommaren samma år igångsattes arbetet med iordningsställandet av området för sitt ändamål. Vatten- och avloppsledningar drogs fram, gator anlades och tomtindelning gjordes, samhället kom till.

I april 1936 var småstugebyrån klar med sin sortering av alla de spekulanter som anmält sig för småstugebygge i Fräntorp och kunde inbjuda de utvalda till visning av tomterna. Inget småstugeområde har varit så eftertraktat som just Fräntorp, vilket är helt naturligt med hänsyn till den oerhört vackra naturen som togs i anspråk för ändamålet.

Redan de första dagarna i maj kunde nybyggarna sätta igång. Byggarna, som i huvudsak bestod av arbetare och lägre tjänstemän, voro till övervägande delen människor, som aldrig tidigare sysslat med arbete av detta slag. Tack vare de av småstugebyrån uppgjorda arbetsbeskrivningar, som i detalj redogjorde för arbetsuppgifterna i den ordning de skulle utföras, kunde även den mest okunnige igångsätta sin byggnation. Dessutom tillhandahöll småstugebyrån instruktörer, som dels visade hur arbetet skulle utföras och dels kontrollerade, att arbetet verkligen utfördes i enlighet med anvisningarna. Många av byggarna voro i den lyckliga omständigheten, att de erhöilo hjälp av yrkeskunniga vänner och kamrater och av släktingar. Vårt blivande

samhälle ljöd av skratt, glam och sjudande arbetsglädje. Alla familjemedlemmarna voro engagerade i bygget. Männerna åkte direkt från sina arbetsplatser och hustrurna hade middagen färdigserverad. Matsal var den fria naturen och en omkullvält packlåda var matsalsbord medan några cementhålstentar var de stolar på vilka man placerade sina egna sittdynor.

När så arbetet förflutit några veckor var nog mången på det klara med, att det var nödvändigt att en förening av ett eller annat slag kom till stånd. Det hade visat sig att problem av sådan art uppstod, som den enskilde byggaren hade svårt att bemästra.

Oscar Johansson, vår nuvarande revisor, som redan då var en eldsjäl tog intiativet. Han gick från tomt till tomt och pratade med byggarna om angelägenheten av att en förening kom till stånd som kunde tillvarata deras intressen.

Vi låter föreningens första protokoll förtälja om det första sammanträdet.

Protokoll hållet vid sammanträde med småstugebyggarna i Fräntorp den 8 juni 1936.

Närvarande ca 150 personer.

§ 1.

Herr Oscar Johansson, vilken sammankallat småstugebyggarna genom personliga tillsägelser, öppnade mötet. Herr Johansson meddelade därvid, att den förnämsta anledningen till att småstugebyggarna hopkallats var den, att ordföranden för Bräcke Egnahemsförening till fredag den 12 juni 1936 kl. 7 em. kommer på besök och var det talarens tanke, att Fräntorpsbyggarna då skulle bilda en förening i likhet med den som nu finnes på Bräcke. Vidare meddelade herr Johansson att frågan om affärer på området nu är aktuell. I sammanhang härmed föreslog herr Johansson att det nu utlysta mötet skulle taga under övervägande lämpligheten av att Fräntorpsbebyggarna själva skulle driva de erforderliga affärerna. Härtill fordras emellertid ett kapital på ca 100,000 kronor. Talaren tog Bergslagarnes Järnvägars Konsumtionsförening till förebild och meddelade, att nämnda förening till sina medlemmar kunnat utdela en återbäring på omkring 12 å 13% årligen.

§ 2.

Efter nämnda anförande föreslog herr Johansson att ordförande skulle väljas för mötet.

§ 3.

Inledaren herr Oscar Johansson valdes till mötets ordförande och Verner Karlsson till dess sekreterare.

§ 4.

Herr Sjöberg föreslog, att mötet skulle tillsätta en interimstyrelse, vilken skulle taga hand om de frågor, som voro förknippade med affärsangelägenheterna och till nästa möte lämna rapport härom.

§ 5.

En av mötesdeltagarna föreslog att B. J.-konsum skulle tillfrågas, om de icke ville öppna affär i Fräntorp under samma villkor som deras nuvarande medlemmar åtnjuta. Denna fråga blev emellertid icke upp- tagen till behandling.

§ 6.

Herr Ekström föreslog att en kommité skulle bildas, som fick hand om frågorna. Då förslaget om interimstyrelse icke slutbehandlats upp- togs detta förslag icke till behandling.

§ 7.

Herr Törnqvist sade som sin mening beträffande affärerna att vore bäst att den kommande interimstyrelsen fick i uppdrag att undersöka, huruvida Konsum Göteborg, inlämnat anbud på affärerna i Fräntorp. Om det skulle visa sig, att så icke var fallet, föreslog talaren att inter- imstyrelsen skulle intressera konsum för projektet. Törnqvist befa- rade att bebyggarna genom att öppna affärer i egen regim skulle taga sig vatten över huvudet. Många företag ha stupat på enklare saker än de ordföranden föreslå.

§ 8.

Val av interimstyrelse företogs. Bestämde att denna skulle bestå av 5 personer. Nämda blevo Nicklasson, Sjöberg, Lindberg, Her- manson, ordf. O. Johansson, Ek, Verner Karlsson, V. Andersson, Jörgenson, Ekström och Emanuelsson. Följande åtogo sig uppdraget: Nicklason, Sjöberg, Johansson, V. Karlsson och Jörgenson.

§ 9.

Mötet avslutades genom att ordföranden ånyo påminde om mötet på fredag kl. 7 den 12 juni 1936, då Bräcke Egnahemsförenings ord- förande skulle närvara och därvid skildra denna förenings arbetsätt samt de problem de haft att upplära.

Göteborg den 8 juni 1936
Verner Karlsson
(tillf. sekreterare)

Mötet, varom detta vårt första protokoll talar, kom till stånd och avhölls **den 12 juni 1936**. Ingenjör Hedlund, som var ordförande i den förening, som Bräcke småstugebyggare bildat, redogjorde för de ar- betsuppgifter hans förening haft att brottas med och de svårigheter som uppstått för småstugebyggarna. Efter föredraget, som avlyssnades av ett 150-tal byggare, fick talaren besvara en mångfald frågor, som ställdes till honom. Alla voro ense med föredragshållaren, att redan nu var det nödvändigt med en förening, som kunde tillvarataga byg- garnas intressen.

Det visade sig rätt snart, att den interimstyrelse som valdes på det första sammanträdet, sannerligen inte fick ligga på latsidan. En hel mängd problem uppstod för byggarna, som föreningsfunktionärerna

fick hjälpa till att klara upp. Man undrade då mången gång när denna styrelse fick tillfälle att arbeta på sina egna byggen.

Den 28 juni samman kallades åter byggarna till möte. Förutom en hel del övriga frågor, beslutades här även om vår förenings namn, vilket blev Fräntorps Egnahemsförening. Interimstyrelsen fick mötets uppdrag, att till nästa sammanträde framlägga förslag till förenings- stadgar. Vid sammanträdet förelåg även spårvägsfrågan till behandling. Det gällde, att så snart som möjligt få kommunikationerna till sam- hället ordnade.

Att denna fråga sköttes på ett förtjänstfullt sätt av vår interimsty- relse kan nedskrivaren av dessa rader intyga.

Den 11 juli 1936 var så interimstyrelsen färdig med att förelägga byggarna ett förslag till stadgar, vilket var så väl utarbetat, att det utan ändringar kunde godkännas. Dessa stadgar äro ännu i dag gällande.

Föreningen fick nu sin första ordinarie styrelse och fick denna föl- följande sammansättning:

Ordförande: Th. Jörgenson, kassör: Gillis Sjöberg, sekreterare: Verner Karlsson, vice ordförande: Ture Niklasson och vice sekre- rare: Allan Lind. Suppleanter blevo: Sven Andersson och Oscar Jo- hansson. Revisorer: Sven Palmqvist och Gustav Cederloo.

Att Oscar Johansson, som var initiativtagare och agitator för före- ningens tillblivelse, ej återfinnes såsom styrelseledamot beror helt och hållet på dennes blygsamhet och hans vilja att bereda plats till sådana han trodde var bättre.

Man kan inte undgå att här nämna en del av de arbetsuppgifter denna vår första styrelse hade att brottas med. Förutom att hos små-

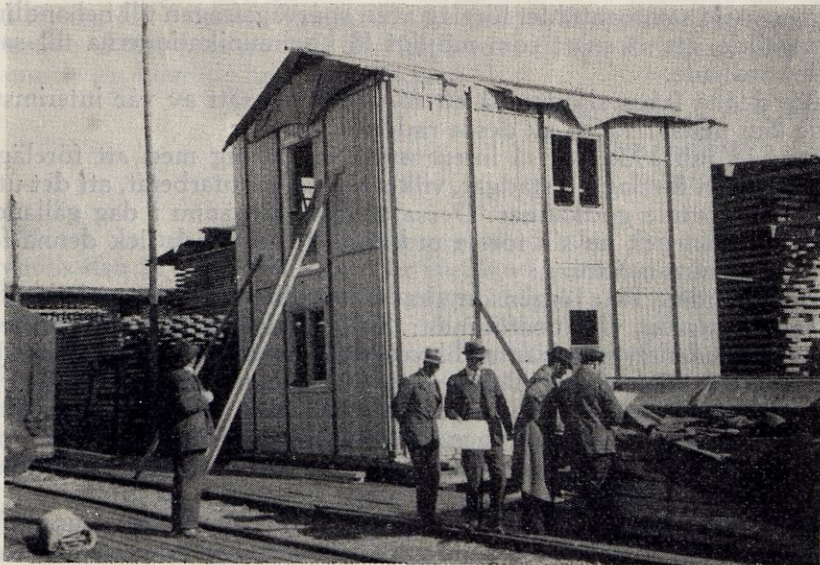
stugebyrån bevaka medlemmarnas rätt och tillse, att leverans av material till byggena skedde på för byggarna lägliga tider och att detta material var av riktig beskaffenhet, skulle styrelsen dessutom infordra anbud å olika förnödenheter som byggaren hade användning för vid byggnationen och som inte ingick i vad småstugebyrån hade åtagit sig att anskaffa. Ett axplock av allt detta lämnas här nedan. Anbud infordrades å följande förnödenheter och tjänster: Beslag, mattor, diskhoar, värmeelement, färg, rullgardiner, persienner, borstar och målarpenslar, skottkärror, spadar och verktyg, tapeter, fotskrapor, pris å uppsättning av balkongräcken, arbetslöner till hjälpmontörer och annan arbetskraft, brandförsäkring av husen, mattstänger, flaggstänger, grindstolpar och grindar, växtmaterial m. m. m. Dessutom fick styrelsen sysla med en hel del annat. Här kan nämnas en del, såsom telefonfrågan i samhället, posten, sotning, renhållning, bränsle, arrenden, kommunikationer, gatuskyltar, råttplågan och trädgårdsplanering. (Denna sista fråga behandlas i en särskild artikel.)

En hel del av dessa uppgifter kunde bereda styrelsen mycket och tidsödande arbete.

Många av de här uppräknade frågorna äro i dag inga problem för egnahemsbyggarna utan äro i regel ordnade när dessa tillträder sina tomter. Det arbete som sålunda våra pionjärföreningar nedlagt har blivit normbildande för kommande bebyggelser.

Vid möte som hölls på backen vid Fräntorpsgården (Folkets Hus) den 17 maj 1937 hade vår förening fått sig förelagt, byggnadsnämndens förslag till ny stadsplan för Fräntorp, till behandling.

Det gällde nu tillblivelsen av vad vi än i dag kallar, det nya område. Härvid beslutades, att föreningen i skrivelse till myndigheterna "skulle

uttala sin stora tillfredsställelse över stadens strävande, att planera egnahemstomter åt ett allt större antal av sina medborgare och den stora betydelse planering av småstugeområden har i socialt hänseende".

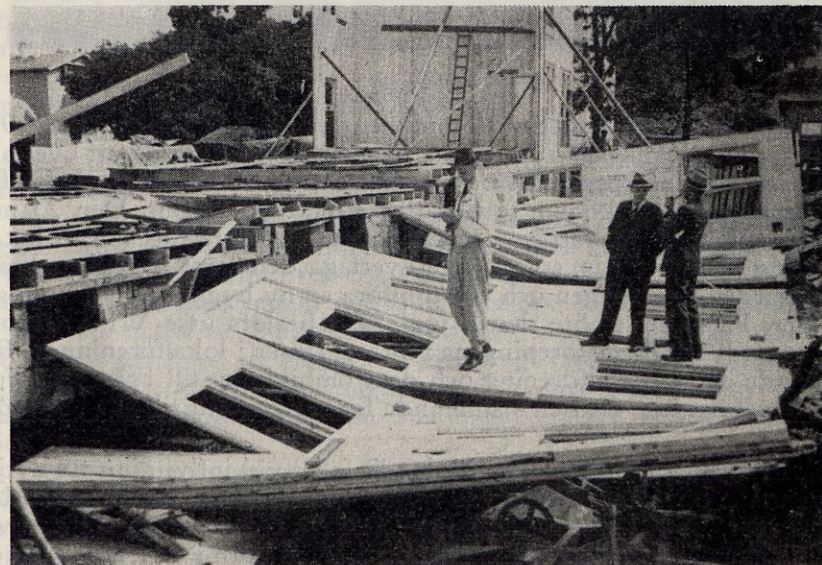
Denna vår välkomsthälsning till nytillkommande byggare, hörsamades även av beslutande myndigheter och på våren 1938 var ytterligare ett område i Fräntorp färdigt för bebyggelse.

Då våra nya byggare och medlemmar år 1938 började sitt nybyggareliv, hade en hel del av vad som tidigare varit snett, rättats till. Förnekas kan ej, att även här uppstod en mängd problem, som tack vare, att föreningen vid denna tidpunkt vunnit en del stadga och respekt hos myndigheterna, nu kunde ordnas på ett mera rationellt sätt än tidigare.

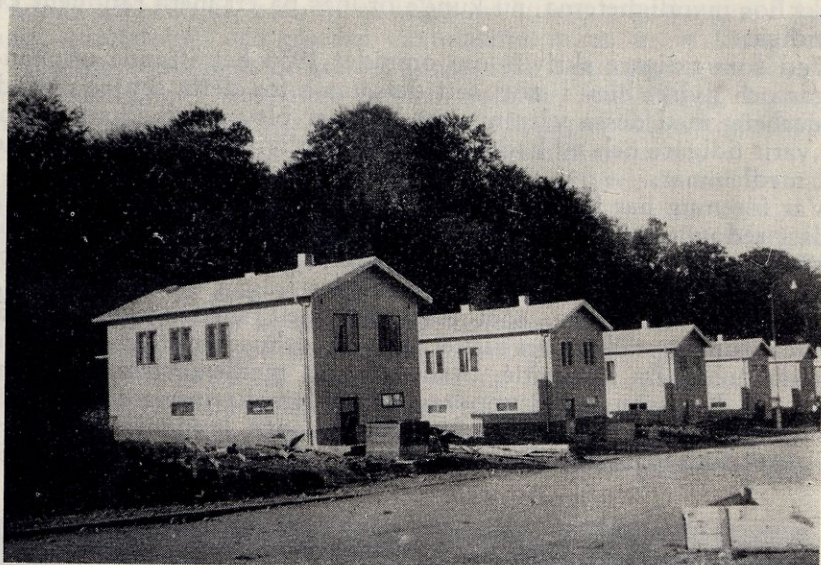
Vad som tidigare skrivits om området 1936 beträffande upphandlingar och dylikt blev i stort sett detsamma för detta senare område. Samarbetet med dessa våra nya medlemmar blev precis lika gott som det varit tidigare och nu hade vår förening blivit en stor förening med 441 medlemmar.

Vår förening har haft många strängar på sin lyra. Här nedan skall endast redogöras för några av de viktigaste.

Maskinell tvättstuga. Redan den 28 oktober 1937 på ett föreningsmöte Sävedalens Folkets Hus behandlades frågan om inrättandet av en maskinell tvättstuga, som eventuellt med småstugebyråns hjälp skulle iordningsställas i det planerade bostadshuset mitt emot det gamla affärshuset. En kommitté, bestående av medlemmarna Lindberg, Edin och Karlsson fick i uppdrag att undersöka intresset för dylik. På nästkommande föreningsmöte kunde denna kommitté rapportera, att något som helst intresse för denna sak ej fanns. Samtliga husmöd-

rar, på något undantag när, förklarade, att de voro storbelåtna med att ha fått en egen tvättstuga i ett eget hus och kunde inte önska sig något bättre. 12 år senare på föreningens årsmöte **den 27 mars 1949** tillsattes en kommitté, bestående av fruarna Lindberg, Berggren samt Gertrud och Gurli Eriksson, vilka tillsammans med Fräntorps Folkets Husförenings styrelse skulle undersöka möjligheterna för tillkomsten av en andelstvättstuga. Kommittén skulle även ingå i blivande interimstyrelse. På årsmötet **den 25 mars 1950** kunde rapporteras att Fräntorps Andelstvättförening var bildad.

Lokalfrågan. På egnahemsföreningens möte **den 28 oktober 1937** debatterades lokalfrågan för första gången. Det gällde då att övertaga den gamla Fräntorpsgården och inreda denna till samlingslokaler för medlemmarna. En kommitté tillsattes att utreda frågan. Den 23 maj 1938 var kommittén färdig med sitt arbete och föreslog, att en lokal-förening skulle bildas, som skulle övertaga den tomt på vilken Fräntorpsgården var belägen och där uppföra en ny byggnad för samlingslokaler. På styrelsemöte **den 2 juni 1938** beslöts utse Winqvist och Sjöberg till egnahemsföreningens representanter i lokal-föreningen. Beträffande denna lokal-förening och dess ombildning till Fräntorps Folkets Husförening, får den sistnämnda föreningen vid tillfälle redogöra för.

Skolfrågan. I likhet vad som i dag är fallet vid inflyttning till nytilkommande bostadsområden vad skolor beträffar, var förhållandet det-samma för oss vid vår flyttning till Fräntorp. De skolor som fanns var otillräckliga och mycket gammalmodiga. Våra barn i de högre klasser-

na fick åka långa vägar till skolan. Dessutom var de hygieniska förhållandena i Torpaskolan urusla. På möte den 6 mars 1938 upptogs skolfrågan till behandling. Styrelsen fick ett mödosamt arbete att tala skolstyrelsen tillrätta. På sommaren detta år genomfördes dock den förbättringen, att vatten drogs in i skolan och barnen slapp, att som hittills dricka vatten ur samma skopa. Skopan var placerad i vatten-spannen. Det utlovades nu, att en ny skola skulle i en snar framtid byggas. Så blev även fallet och nu ligger på den plats där det äldsta av Torpaskolhusen var beläget, en av Europas modernaste folkskolebyggnader.

Servisledningsskadefonden. På årsmötet den 6 mars 1938 väckte Strid förslaget, att föreningen skulle bilda en stödfond ur vilken föreningens medlemmar skulle erhålla hjälp, då skador uppstod på servisledningar belägna utanför huskroppen och vilka icke kunde försäkras i något bolag. Fonden, till vilken de första åren erlades en avgift av en krona pr år hade vid årsskiftet 1955—1956 en behållning av **kronor 10.635:51**.

Under de gångna åren har en mångfald medlemmar erhållit hjälp vid inträffade skadefall. Några år har mer än tusen kronor utbetalats ur fonden. Tillkomsten av denna fond får man väl anse som ett lyckokast och i dag finns det nog inte någon småstugeförening som inte anammat uppslaget.

Förutom vad som tidigare redogjorts för kan nämnas en del smärre frågor men därför inte mindre viktiga. Sålunda har det funnits en sångförening och en teaterförening som på sin tid var en oerhörd tillgång för vårt föreningsliv. Föreningen har under ett flertal år genom kollektiv insamling kunnat lämna hjälp till olika ändamål.

Senaste tillskottet på vår förenings organisationsbildande är Fräntorps Garageförening. Denna förening bildades på egnahemsföreningens tillskyndan och avser att få hyfs på garagerings- och parkeringsproblemen i vårt samhälle. Garageföreningen kämpar frenetiskt för erhållande av byggnadstillstånd för garage.

Kommunikationsfrågan var vid vår förenings tillkomst en av de viktigaste. Denna fråga är i dag lika viktig fast kanske på ett annat sätt än då.

Av vad i denna verksamhetshistorik framgår, har vår förenings styrelser aldrig saknat arbetsuppgifter. Styrelserna har också alltid bestått av personer som varit intresserade av sin uppgift.

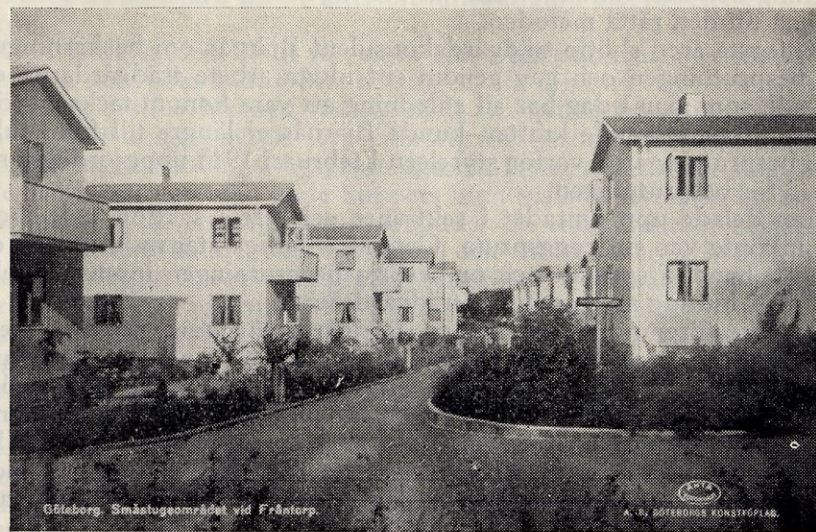
Föreningens medlemmar och dess revisorer har en mycket stor del i vad som under de gångna åren uträttats. De har alltid granskat sina styrelsers arbete på ett sakligt och förnuftigt sätt och vid behov lämnat sitt stöd. Kverulans och grinighet har lyst med sin frånvaro och om någon gång sådant förekommit har medlemmarna själva tagit vederbörande i örat.

Det är den nuvarande styrelsens förhoppning att samma goda anda som rätt i vårt egnahemssamhälle alltid måtte få råda och att kommande föreningsstyrelser skall få åtnjuta samma förtroende, som de hittillsvarande haft fördelen av.

Fräntorps Egnahemsförenings styrelser under åren

1936-1956

År	Ordförande	Sekreterare	Kassör	Vice ordför.	Vice sekr.
1936	Th. Jörgensson	V. Karlsson	Gillis Sjöberg	Ture Niklason	Allan Lind
1937	F. Winkvist	"	"	Sven Palmqvist	Allan Lindberg
1938	"	"	"	"	"
1939	"	"	"	"	"
1940	"	"	"	"	"
1941	"	Allan Lindberg	"	"	K. Svärdröm
1942	"	"	"	"	"
1943	"	"	"	"	"
1944	"	Carl Bergqvist	"	"	"
1945	"	"	I. Wennerberg	"	I. Wennerberg
1946	Sven Palmqvist	"	"	"	Arne Bratt
1947	"	"	"	Arne Bratt	"
1948	"	"	"	"	"
1949	Arne Bratt	N. Jönsson	"	"	"
1950	"	"	Nils Strid	A. Berntsson	Nils Strid
1951	"	"	"	C. Bergqvist	O. Kristiansson
1952	"	I. Wennerberg	"	"	"
1953	Allan Lindberg	Gillis Sjöberg	"	C. E. Svensson	N. Jönsson
1954	"	"	"	"	"
1955	"	"	"	"	"
1956	"	"	"	"	"

Trädgårdsrådet har ordet.

När egnahemsföreningen nu går att fira sin 20-åriga tillvaro måste man nog ägna vår trädgårdsodling en särskild uppmärksamhet. Trädgårdarna äro visserligen några år yngre men gav ändock föreningens första styrelse en massa bekymmer. Denna styrelsens största arbetsuppgift var just planläggningen av trädgårdarna. Det berörde i första hand valet av häckar för de olika kvarteren och beträffande dessa gick diskussionens vågor höga. Föreningens styrelse höll dock huvudet kallt och anlidade en trädgårdskonsulent, herr Bjärnås, som var dem behjälplig. Denne gjorde upp detaljerade förslag till såväl trädgårdarnas hägnader, vare sig dessa bestod av häckar eller av staket av ståltrådsnät, som planering av trädgårdarna för övrigt. Förslagen gav anledning till många och långa möten där man debatterade spörsmålen, innan dessa fick sin lösning. Alla voro nog innerst inne eniga med styrelsen, att en viss samordning måste finnas i ett egnahemsområde av den typ som Fräntorp är och styrelsen segrade fullständigt till sist, vilket vi har anledning att vara belåtna med.

Ja så var turen kommen till fruktträden. Dessa beredde sina ägare i början föga bekymmer om man undantager sortvalet samt spörsmålet, att få plats med så många som möjligt.

Man tänkte kanske inte, att de skulle bli så stora och skapa sina ägare en hel del bekymmer och problem. Detta gällde då särskilt be-

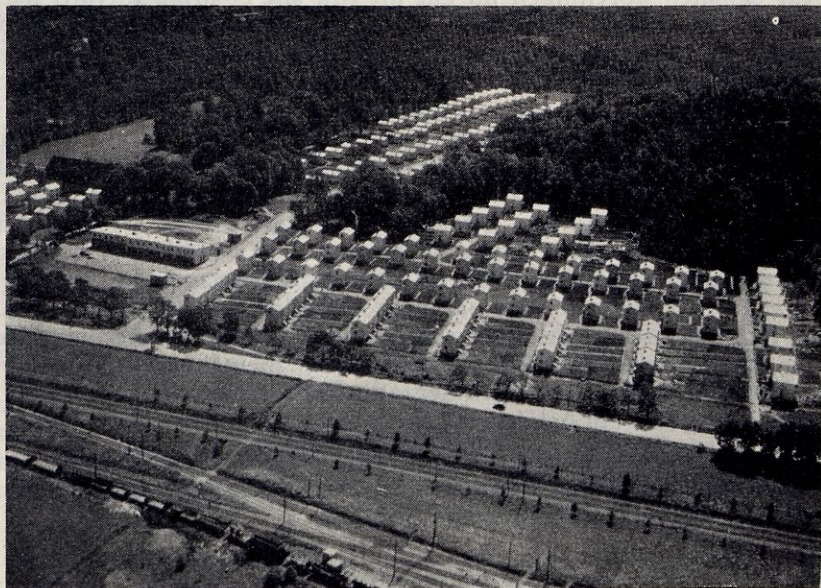
skärning och besprutning. Man har provat en hel del olika sätt för att komma till den rätta metoden.

De första åren skötte trädgårdskonsulent Bjärnäs om beskärningen och besprutningen och gav genom sitt idoga arbete trädgårdarna en viss stil, som man i dag har all anledning att vara honom tacksam för. På grund av svikande krafter, kunde Bjärnäs ej längre till fullo följa besprutningarna varför styrelsen i februari 1943 uppgjorde en ny metod för besprutningen.

Man delade upp området i sektioner och varje sektion lade ihop och inköpte var sin ryggspruta. Genom frivilligt åtagande utsågs en man att handha sprutan och ombesörja besprutningen inom sin sektion med biträde av respektive trädgårdsägare.

Den av föreningen engagerade trädgårdsmästaren, Gustav Sten, tjänstgjorde som rådgivare vid besprutningen och instruerade sprutskötarna samt handhade beskärningen av fruktträden för dem som önskade anlita honom. Sven Palmqvist hade inom styrelsen fått uppdraget, att inköpa och fördela materialer och sprutvätskor till de olika sektionerna. Härigenom nedbringades kostnaderna. Palmqvist hade sannerligen inte den lättaste uppgiften. I sin källare fick han förvara alla dessa ingredienser av olika slag så att till sist hela huset doftade karbolineum i många år.

Vi styrelsemötet den 19 januari 1945 fick styrelsen åter bekymmer beträffande trädgårdsmästare. Gustav Sten som verkat i två år för föreningen avsåg sig uppdraget på grund av ändrade arbetsförhållande.

Trädgårdsmästare Erik Mattsson tillträdde nu och arbetet gick som förut.

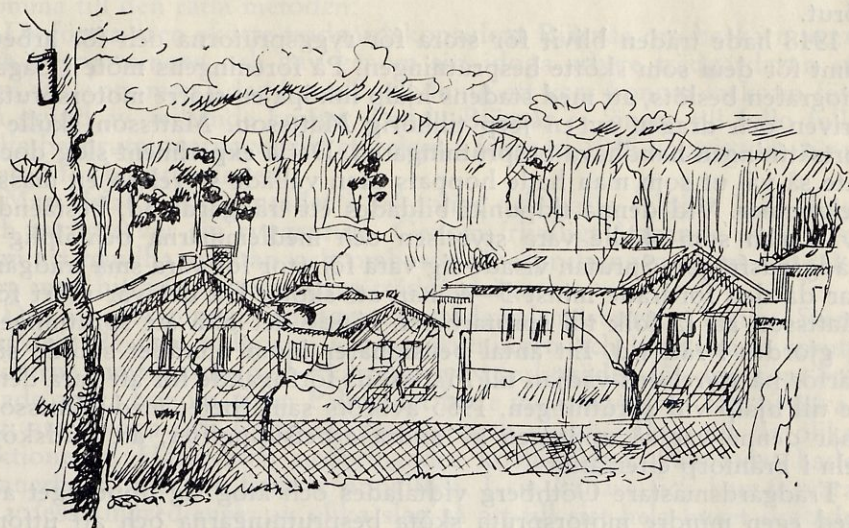
1948 hade träden blivit för stora för ryggsprutorna och för arbetssamt för dem som skötte besprutningen. På föreningens möte i Saga-Biografen beslöts, att med stadens hjälp inköpa en större motorspruta, driven och dragen av en jeep tillhörig Mattsson. Mattsson skulle i fortsättningen handhava besprutningarna. Detta experiment slog dock inte så väl ut som man hade hoppats utan vållade styrelsen en massa bekymmer. Vid denna tidpunkt bildades ett trädgårdsråd, bestående av 4 man som skulle vara styrelsen och medlemmarna behjälplig i trädgårdsfrågor. Sprutan visade sig vara för stor för våra små trädgårdar då den fordrade minst 3—4 man att sköta. Då det var svårt för Mattsson att få folk till sprutarbetet, hände det ofta att sprutningen ej gjordes i rätt tid. Ett antal pensionärer inom området ställde sig därför på styrelsens vädjan till Mattssons förfogande för att vara denne till hjälp vid sprutningen. 1953 avbröts samarbetet med Mattsson enär denne var så upptagen av andra arbetsuppgifter, att trädskötsel i Fräntorp eftersattes.

Trädgårdsmästare Göthberg vidtalades och åtog sig uppdraget att med egen mindre motorspruta sköta besprutningarna och att utföra beskärningar för medlemmarna. Göthberg som fortfarande verkar här i Fräntorp har skött sina åtaganden monstergillt och får vi vara tack samma så lång vi kunna få behålla honom.

Som ett allmänt omdöme om trädgårdarna i Fräntorp kan man säga att de så gott som utan undantag äro utmärkt skötta. Det ligger mycket arbete, kärlek och idoghet bakom dessa små prydliga täppor. Kanske många gånger det ekonomiska utbytet inte blivit vad man hoppades när man satte de små träden, som nu blivit så stora.

Denna artikel om trädgårdarna skulle bli mycket ofullständig om man inte nämnde den man, som vid alla tillfällen och när vi kallat honom, stått oss bi med råd och död i brydsamma situationer. Stadens trädgårdskonsulent Lomenius har gästat vår förenings möten många gånger och genom föredrag, bildvisning och trädgårdsronder berikat vårt kunnande i trädgårdsskötsel. Vid samarbetet med Lomenius har man aldrig funnit tjänstemannen utan endast den verkliga trädgårdsvännen. Personvalet av trädgårdskonsulent har vår förening icke haft något att göra med, men tillkomsten av sysslan har väckts av en av föreningens medlemmar i stadsfullmäktige.

Med dessa enkla rader har trädgårdsrådet velat medverka i föreningens minnesskrift.

Småstugeföreningarnas Samorganisation.

Vid Fräntorps Egnahemsförenings 20-årsjubileum vill jag passa på tillfället att säga något om vår samorganisation.

Då jag tillhör en av de föreningar, som tillkommit efter det samorganisationen bildats, har jag helt fått lita mig till vad protokollen förtälja.

Samorganisationen kom till stånd genom att Fräntorps Egnahemsförenings styrelse **den 8 mars 1940** inbjöd styrelserna i Bräcke, Utby och Pölsebo egnahemsföreningar för dryftande av möjligheterna för ett organiserat samarbete. Tidigare hade ett visst samarbete ägt rum i några angelägenheter som hade gemensamt intresse. Vid detta sammanträde beslutades bildandet av Göteborgs Småstugeföreningarnas Samorganisation. En interimstyrelse valdes och blev Filip Winqvist dess ordförande och sedermera även ordförande i samorganisationen när denna var färdigbildad.

Samorganisationen som i dag har ett medlemsantal av 2810 medlemmar sammansluter samtliga småstugeägare i Göteborg. Följande föreningar äro sålunda anslutna: Bräcke Småstugeförening, Fräntorps Egnahemsförening, Utby Egnahemsförening, Tolered Småstugeförening, Kyrkbyns Egnahemsförening, Pölsebo Småstugeförening, Fjällbo Egnahemsförening, Järnbrotts Egnahemsförening, Kvillebäcksvallens Egnahemsförening, Toredals Egnahemsförening och Trekantens Egnahemsförening.

Varje förening utser tre representanter vilka utgör det beslutande organet inom samorganisationen och kallas representantskapet.

Detta representantskap sammanträder på kallelse av den styrelse, som blivit vald vid samorganisationens årsmöte.

Vid dessa sammanträden dryftas de frågor som hänskjutits till samorganisationen.

Bland dessa kan nämnas följande. Underhandlingar med drätselkammaren om bidrag till inköp av motorsprutor till de olika småstugeområden, förhandlingar med rehallningsverket om sophämtningen i småstugesamhällena samt renhållningstaxorna. Under krigsåren medverkade samorganisationen till, att bränsletilldelningen till småstugeägarna blevo så rättvisa som möjligt och att mesta möjliga tilldelning av fossilt bränsle skedde. I taxeringsfrågor beträffande småstugornas taxeringsvärden och beräkning av hyrorna för dessa samt överklagning av taxeringar har samorganisationen nedlagt ett värdefullt arbete.

År 1954 bildades inom samorganisationen ett samköpsråd som genom underhandlingar med olika firmor, kunnat åt småstugeföreningarnas medlemmar utverka rabatter av olika storlek.

Samorganisationen som tidigare icke haft någon möjlighet att uppträda som förhandlingspart gentemot drätselkammaren i Göteborg i småstugefrågor har nu erhållit sådan och kommer nu att i fortsättningen bliva i tillfälle på ett bättre sätt än tidigare övervaka frågor som röra såväl nuvarande småstugeägare som blivande.

Ovanstående är endast små axplock ur verksamheten och nöjer jag mig detta.

I samorganisationen, till vilken organisation som förut sagts Fräntorps Egnahemsförening var initiativtagare, har denna förening under en mångfald år haft representanter i styrelsen eller som revisorer. Förutom Winqvist kan nämnas, Ivar Wennerberg, Arne Bratt, Nils Strid och Allan Lindberg.

Inför Fräntorps Egnahemsförenings 20-årsjubileum vill jag tacka för det värdefulla samarbete och det intresse representanterna för Fräntorps Egnahemsförening alltid visat samorganisationen och är det vår förhoppning, att Fräntorps Egnahemsförening i fortsättningen liksom hittills, skall medverka till vår organisations ytterligare stärkande.

Med dessa ord ber jag, att Göteborgs Småstugeföreningarnas Samorganisations vägnar, få frambara denna organisations hjärtligaste lyckönskan.

Arne Särnborn

Framtid och önskemål.

Vi har tidigare behandlat gången tid och vad som utträttats. En del frågor äro dock ännu inte lösta och här skall de viktigaste uppräknas.

Här nämnes vårt äldsta önskemål först, nämligen, att det s. k. grus-taget med det snaraste igenfylls och platsen häromkring får sitt ursprungliga utseende varigenom de tidigare nämnda furorna räddas.

Det är också vårt önskemål, att platsen mellan kvarteret Oxdansen och bron över till Torpakolonien iordningsställes.

Vår önskan är också, att sjukhusbebyggelsen snarast kommer till utförande. Härigenom löses två för vårt egnahemsområde mycket viktiga frågor. Dels erhålles då för många av våra medlemmar bättre kommunikationer och dels får vi den efterlängtade fjärrvärmens. Vid förhandlingar med El-Värmeverket har utlovats, att så snart sjukhusbygget sättes i gång skall fjärrvärmens dragas dit och då kommer även Fräntorpsborna i tillfälle att till sina fastigheter få indraget denna praktiska och billiga värme.

Till sist bör det vara ett allmänt önskemål, att den försäljningspsykos som drabbat många Fräntorpsbor, snarast måtte upphöra så att de som byggt sina hus stannar kvar, och då de blir äldre får njuta frukten av det arbete som nedlagts i yngre år.

Sång till Fräntorp.

Vi har byggt våra hem i en lugn liten vrå
bortom storstadens buller och bång.
När där bland de trevliga täppor vi gå,
vi då hylla vår byggd i en sång.

Där, där vill jag bo,
där de vackraste blommorna gro.
Där vi leva i frid
bortom världarnas strid.
Må vi leva i frihet och ro.

Mellan skogklädda åsar som skyddande stå
ligga stugorna rad invid rad.
Där arbeta äldre och leka de små,
och var mänska är lycklig och glad.

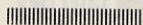
Där, där vill jag bo,
bland de idoga byggarnas bo.
När de mänskor jag ser,
då i systhet jag ber.
Må de leva i frihet och ro.

Skulle ofrid trots allt komma hit till vår ort
och förstöra vår gryende vår,
vi etsa oss samman som hittills vi gjort,
ty vår kärlek till Fräntorp består.

Där, där vill jag bo
i en bygd, där vi hoppas och tro,
nu när land efter land
bringar världen i brand,
vi må leva i frihet och ro.

Föregående sång är skriven av vår, på sin tid mycket värderade och aktiva medlem, Fridolf Kallkopf. Sången kom till i början av 2:a världskriget och har föredragits, dels på en cabarét av Kallkopfs dotter och på ett möte av Kallkopf själv.

GÖTEBORG
CENTRALTRYCKERIET, O. ERICSON
1958